

ЛИЧНО ДОСИЕ

Едуард
Сноудън

Превод от английски език
Юлия Чернева

ЕГМОНТ

ЕГМОНТ

Всички права запазени. Нито книгата като цяло, нито части от нея могат да бъдат възпроизведени под каквато и да е форма.

PERMANENT RECORD by Edward Snowden

Copyright © 2019 by Edward Snowden

Published by arrangement with Metropolitan Books, an imprint of Henry Holt and Company, New York.

Превод Юлия Чернева

© Егмонт България, 2019

Редактор Велислава Вълканова

Коректор Павлина Върбанова

Консултант Васил Колев

Издава „Егмонт България“ ЕАД

1142 София, ул. „Фритъф Хансен“ 9

www.egmontbulgaria.com

Отпечатано в „Мултипринт“ ООД, Костинброд, 2020

Тираж: 2000 бр.

ISBN 978-954-27-2367-7

Ha Λ.

Предисловие

Казвам се Едуард Джоузеф Сноудън. По-рано работех за правителството, но сега работя за хората. Бяха ми необходими близо три десетилетия, за да осъзная, че между двете има разлика, и когато го разбрах, си навлякох леки неприятности в службата. В резултат на това сега прекарвам времето си, като се опитвам да предпазя хората от човека, който бях по-рано – шпионин на Централното разузнавателно управление (ЦРУ) и Агенцията за национална сигурност (АНС), обикновен млад технолог, който се стреми да изгради един по-добър свят – сигурен бях, че ще е по-добър.

Кариерата ми в Разузнавателната общност на Съединените щати* продължи само седем години. С изненада установих, че това е едва една година повече от времето, което после прекарах в изгнание в страна, която не избрах по свое желание. По време на онази седемгодишна работа обаче участвах в най-значителната промяна в историята на американския шпионаж – преминаването от наблюдение на отделни набелязани индивиди към масово наблюдение на цялото население. Аз спомогнах за

* Разузнавателната общност, или Разузнавателните ведомства на САЩ (United States Intelligence Community) включват 15 агенции към различни департаменти (министерства) и структури, но обединени в една Разузнавателна общност (Intelligence Community – IC). – Бел. прев.

ЛИЧНО ДОСИЕ

технологичното му осъществяване, за да може правителството да събира всички дигитални комуникации в света, да ги съхранява постоянно, за вечни времена, и да ги претърсва, когато пожелае.

След терористичните атаки на 11 септември Разузнавателната общност се разкъсваше от чувство за вина, че не е успяла да опази Съединените щати и е допуснала най-опустошителната и най-разрушителна атака в страната след бомбардировката над Пърл Харбър. В отговор лидерите на САЩ поискаха да изградят система, която никога повече няма да им позволи да ги изненадат и хванат неподготвени. В основата ѝ трябваше да бъдат технологиите – нещо непознато за армията им от бакалаври по политически науки и магистри по бизнес администрация. Вратите на най-тайните разузнавателни служби бяха широко отворени за млади специалисти като мен. И така технологичните факири наследиха света.

Ако навремето разбирах от нещо, това бяха компютрите, поради което се издигнах бързо. На двайсет и две години получих първия си достъп до свръхсекретни материали от АНС за длъжност на дъното на организационната структура. След по-малко от една година вече работех в ЦРУ като системен инженер с по-високо ниво на достъп до някои от най-засекретените комуникационни мрежи на планетата. Единственият ми ръководител беше човек, който прекарваше смените си в четене на романи от Робърт Лъдълм и Том Кланси. Агенциите нарушаваха всичките си правила в стремежа си да наемат технологични таланти. Обикновено назначаваха хора без бакалавърска степен и по-късно дори без степен „специалист“. Аз нямах нито едната, нито другата. По всички правила не би трябвало да ми се разрешава дори да влизам в сградата.

От 2007 до 2009 г. бях назначен в Посолството на Съединените щати в Женева като един от малцината компютърджии, внедрени под прикритието на дипломати, чиято задача бе да въведат ЦРУ в бъдещето, като запознаят разузнавателните му бази в Европа с интернет и дигитализират и автоматизират мрежата, чрез която американското правителство осъществяваше шпионска дейност. Моето поколение не само реструктурира работата на разузнаването, но и коренно промени същността му. За нас разузнаването не беше въпрос на тайни срещи или размяна на предмети със скрита вътре информация.

На двайсет и шест години аз бях официално служител на „Дел“ (Dell),

Предисловие

но пак работех за АНС. Сключвах граждански договори и това се беше превърнало в мое прикритие, както всъщност и за почти всички шпиони в областта на технологиите като мен. Изпратиха ме в Япония, където помогнах за създаването на глобалния резервен архив на Агенцията – масивна тайна мрежа, която гарантираше, че дори ако централата на АНС бъде изпепелена от ядрен взрив, няма да се изгуби никаква информация. Навремето не съзнавах, че създаването на система, която ще пази постоянен запис на живота на всеки човек, е трагична грешка.

Върнах се в Съединените щати на двацет и осем години и получих стремглаво повишение в техническия отдел за свързки, който се занимаваше с взаимоотношенията на „Дел“ с ЦРУ. Задълженията ми бяха да работя с шефовете на техническите отдели на ЦРУ и да измислям и лансирам решението на всеки проблем, който те можеха да ми представят. Екипът ми помогна на Управлението да създаде нов тип компютърна архитектура – „облак“ – първата технология, която даваше възможност на всеки агент, независимо къде се намира физически, да има достъп и да претърсва всякакви данни, които му трябват, независимо от разстоянието, което го делеше от тях.

С две думи, работата по управление и свързване на потока от разузнавателни данни се превърна в задача как те да се съхраняват постоянно, а това на свой ред се трансформира в задача да се гарантира данните да са всеобщо достъпни и да може да се търси в тях. Тези проекти ми се изясниха в Хавай, където се преместих, когато на двацет и девет години подписах нов договор с АНС. Дотогава работех на принципа „необходимост да се знае“, без да мога да разбера кумулативната цел зад специализираните ми отделни задачи. Едва в този земен рай най-после можех да прозра как всичко, което вършех, се свързва в едно цяло, като частите на гигантска машина, която образува система за глобално масово наблюдение.

В тунел, дълбоко под една нива с ананаси – бивша подземна фабрика за самолети от времето на нападението над Пърл Харбър, – аз седях пред компютърен терминал, от който имах неограничен достъп до комуникационните канали на почти всеки мъж, жена и дете по света, който е набирал телефонен номер или е докосвал компютър. Сред онези хора бяха 320-те милиона мои сънародници американци, които бяха наблюдавани във всекидневния си живот, без да са направили нищо – те прос-

ЛИЧНО ДОСИЕ

то водеха обичайния си живот. Това наблюдение представляваше грубо нарушение не само на Конституцията на Съединените щати, но и на основните ценности на всяко свободно общество.

Причината, поради която четете тази книга, е, че аз извърших нещо опасно за човек в моето положение: реших да кажа истината. Събрах поверителни документи на Разузнавателната общност, които свидетелстваха за закононарушенията на правителството на САЩ, и ги предадох на журналисти, а те ги проучиха и ги публикуваха пред скандализирания свят.

Тази книга е за причините, които доведоха до моето решение – моралните и етичните принципи, от които произлезе, и за това как се породиха тези принципи – с други думи, това е книга и за моя живот.

От какво се състои животът? Повече от онова, което казваме, и дори повече от онова, което правим. Животът е също така какво обичаме и в какво вярваме. За мен онова, което обичам и в което вярвам най-много, е връзката между хората и технологиите, с които е постигната тази връзка. Тези технологии, разбира се, включват и книгите. Но за моето поколение в голяма степен връзката е интернет.

Преди да изтръпнете, защото познавате токсичната лудост, заразила този кошер сега, трябва да разберете, че някога, когато започнах да го опознавам, интернет беше нещо съвсем различно. Беше приятел и родител, общност без граници и ограничения, един глас и милиони гласове, обща територия – заселена, но неизследвана от различни племена, които живееха в мирно съседство, и всеки член беше свободен да избира името, историята и обичаите си. Всички носеха маски, но въпреки това тази култура на анонимност чрез множество имена произвеждаше повече истина, отколкото лъжа, защото беше творческа и в дух на сътрудничество, а не комерсиална и конкурентна. Разбира се, имаше конфликти, но преобладаваха доброжелателството и добрите чувства – истински новаторски дух.

Тогава ще разберете защо твърдя, че днешният интернет е неузнаваем. Заслужава си да се отбележи, че тази промяна е съзнателен избор, резултат от системно усилие от страна на едно привилегировано малцинство. Ранният натиск да се превърне търговията в електронна търговия бързо доведе до създаването на икономически балон и после, в самото начало на хилядолетието – до спукването му. След това компани-

Предисловие

ите бързо осъзнаха, че хората, които използват интернет, се интересуват много по-малко от харчене на пари и много повече от споделяне с други хора, и че общуването, което интернет правеше възможно, може да бъде монетизирано. Ако влизайки онлайн, хората искаха преди всичко да могат да кажат на семейството, приятелите си и на непознати как са и какво правят, и на свой ред да разберат как са и какво правят семейството, приятелите им и непознати, тогава компаниите трябваше само да измислят начин да се поставят в средата на този социален обмен и да го превърнат в печалба.

Това беше началото на надзираващия капитализъм и краят на интернет – такъв, какъвто го познавах.

Срина се творческият интернет и бяха спуснати кепенците на безброй хубави, предизвикателни индивидуалистични уеб сайтове. Обещанието за удобство накара хората да заменят личните си сайтове – които изискваха постоянна и трудоемка поддръжка – със страница във „Фейсбук“ и регистрация в „Джимейл“. Човек лесно можеше да повярва, че притежава едно или друго, но всичко беше просто илюзия. Навремето малцина от нас го разбираха, но нищо от това, което продължихме да споделяме, вече не ни принадлежеше. Наследниците на компаниите за електронна търговия, които се бяха провалили, защото не можах да намерят нищо, към което проявяваме интерес да купим, сега продаваха нов продукт.

Новият продукт бяхме Ние.

Нашето внимание, занимания, местоположение и желания – всичко за нас, което разкривахме съзнателно или неволно, се наблюдаваше и продаваше тайно, така че да забави неизбежното усещане за нахлуване в личния ни живот, което за повечето от нас идва едва сега. И това наблюдение щеше да продължи да е активно насърчавано и дори финансирано от армия от правителства, алчни за огромния обем разузнавателни данни, с които ще се слобият. В началото на XXI век, освен някои регистрации и финансови трансакции, другите онлайн комуникации не бяха криптирани. Това означаваше, че в много случаи правителствата дори не трябваше да си правят труда да се обръщат към компаниите, за да узнаят какво правят клиентите им. Правителствата можеха да шпионират света, без да кажат на никого.

Американското правителство, в пълно незачитане на учредителната

ЛИЧНО ДОСИЕ

си харта, стана жертва именно на това изкушение и щом веднъж вкуси плода на отровното дърво, беше обзето от безмилостна треска. Правителството на САЩ тайно се сдоби със силата на масовото наблюдение – власт, която по дефиниция засяга невинните много повече от виновните.

Едва когато проумях по-добре какво означава това наблюдение и какви поражения нанася, ме обсеби мисълта, че ние, хората – не само от една държава, а в целия свят, – никога не сме получавали глас или поне шанс да изразим гласно мнението си в този процес. Системата на почти всеобщо наблюдение беше внедрена не само без наше съгласие, но и по начин, който умишлено скри всеки аспект на програмите си от нашето знание. На всяка стъпка променящите се процедури и последиците им оставаха скрити от всички, включително от повечето законодатели. Към кого можех да се обърна? С кого можех да говоря? Дори да прошепнех истината – пък било то на някой адвокат или съдия, или на Конгреса, – това означаваше да извърша толкова тежко престъпление, че само едно основно описание на фактите в най-общ вид би ми навлякло доживотна присъда във федерален затвор.

Бях объркан и изпаднах в мрачно настроение, докато се борех със съвестта си. Обичам страната си и вярвам в държавните служби. Цялото ми семейство, родословието ми от векове назад изобилства от мъже и жени, които са прекарвали живота си в служба на тази страна и нейните граждани. Самият аз бях положил клетва за вяност при постъпването си на работа – не към някоя агенция или управление, нито дори към някое правителство, а към народа, в подкрепа и защита на Конституцията, чиято гаранция на гражданските свободи беше толкова скандално нарушена. Сега бях нещо повече от част от това нарушение: аз бях съучастник в него. Цялата работа, която вършех толкова години – за кого работех? Как трябваше да балансирам договора си за конфиденциалност с агенциите, които ме наеха на работа, и клетвата, която бях положил към основополагащите принципи на страната си? На кого или на какво дължах по-голяма лоялност? На кой етап ставах морално задължен да наруша закона?

Разсъждаването върху тези принципи ми донесе и отговорите. Осъзнах, че ако говоря открито и разкрия пред журналисти докъде се простират нарушенията, извършвани от родината ми, това не означава, че призовавам към нещо радикално като събаряне на правителството,

Предисловие

нито дори към разрушаването на Разузнавателната общност. Означава-ше да се завърна към стремежите на идеалите, декларирани от самото правителство и Разузнавателната общност.

Свободата в една страна може да се измери само по степента на уважението ѝ към правата на нейните граждани и аз съм убеден, че тези права са всъщност ограничения на държавната власт, които определят точно къде и кога едно правителство не бива да нарушава онази сфера на лични или индивидуални свободи, която по времето на Американската революция се е наричала „свобода“, а по времето на интернет революцията се нарича „лично пространство“.

Изминаха шест години, откакто оповестих разкритията си, защото станах свидетел как решимостта на така наречените напреднали правителства в целия свят да опазят личното пространство – което аз, както и Организацията на обединените нации смятаме за основно човешко право – спада стремително. През тези години обаче упадъкът продължи, докато демокрациите регресираха към авторитарен популизъм. Тази регресия е най-очевидна в отношението на правителствата към медиите.

Опитите на някои политици да делегитимират журналистиката са подпомогнати и подстрекавани от повсеместна атака срещу принципите на истината. Истинското умишлено се комбинира с фалшивото чрез технологии, които могат да увеличат това комбиниране и да създадат безпрецедентно глобално объркване.

Познавам достатъчно отблизо този процес, защото създаването на неистинност винаги е било най-тъмното изкуство на Разузнавателната общност на САЩ. Същите агенции, които само по време на моята кариера манипулираха разузнаването да създаде повод за война – и използваха незаконни политики и сенчесто законодателство, за да разрешат отвлечането като „принудително предаване на лица“, изтезанията като „разширени методи на разпит“ и масовото наблюдение като „записване на данни на едро“, – не се поколебаха нито за миг да ме нарекат китайски двоен агент, руски троен агент и по-лошо: „милениал“*.

Можеха да говорят такива неща, при това свободно, до голяма степен защото аз отказах да се защитавам. От момента, в който направих

* Милениали (или поколение Y, или хилядолетници) е демографска група на родените между 80-те и 90-те години, обикновено със социалнолиберални възгледи. Наричат ги „тези, които не искат да пораснат“. Определят ги като мързеливи, глупави и нещастни и ги обвиняват в егоцентризъм, апатия, нарцисизъм и пристрастеност към технологиите. – Бел. прев.

ЛИЧНО ДОСИЕ

разкритията си, досега, бях твърдо решен да не съобщавам подробности за личния си живот, които може да причинят още неприятности на семейството и приятелите ми, а те вече страдаха достатъчно заради моите принципи.

Колебаех се дали да напиша тази книга, защото се притеснявах, че ще увеличи тази болка. Накрая беше по-лесно да взема решението да извадя на показ доказателства за закононарушенията на правителството, отколкото да разкажа за собствения си живот. Нарушенията, на които станах свидетел, изискваха действия, но никой не пише мемоари, по причина че не може да устои на повелите на съвестта си. Ето защо реших да поискам разрешението на всеки член на семейството си и на всеки приятел и колега, който е споменат или по някакъв начин е разпознаваем на тези страници.

Точно както отказвам да помисля, че аз съм единственият, който може да прецени докъде трябва да се простира личното пространство на друг човек, не мислех, че сам ще мога да преценя коя от тайните на страната ми трябва да стане известна на обществото и коя – не. Затова разкрих правителствените документи само на няколко журналисти. Всъщност броят на документите, които разкрих директно на обществото, е равен на нула.

И аз, и онези журналисти мислим, че правителството има право да запази в тайна някаква част от информацията, с която разполага. Дори на най-прозрачната демокрация в света може да ѝ бъде позволено да засекрети например самоличността на агентите си под прикритие и придвижването на войските си на терен. Тази книга не съдържа такива тайни.

Да разкажа за живота си и в същото време да опазя личното пространство на хората, които обичам, както и да не разкрия легитимни правителствени тайни, не е лесна задача, но е моя задача. Между тези две отговорности – там ще ме намерите.

ПЪРВА ЧАСТ

Загледан през прозореца

Първото нещо, което хакнах в живота си, беше времето за лягане. Не беше честно родителите ми да ме принуждават да си лягам преди тях и сестра ми, без дори да съм уморен. Това беше първата малка несправедливост в живота ми.

Много от първите две хиляди и няколко нощи в живота ми завършваха с гражданско неподчинение – рев, молби и пазарлъци, – докато на 2193-та вечер, когато навърших шест години, не открих вълшебството на това да действаш. Властите не се интересуваха от призивите за реформа, а аз не бях вчерашен. Току-що бях прекарал един от най-прекрасните дни в младия си живот – с приятели, празненство и дори подаръци – и нямах намерение да го оставя да свърши само защото всички искаха да си отидат у дома. Ето защо тайно върнах с няколко часа назад всички часовници в къщата. Часовникът на микровълновата фурна беше по-лесен от този на печката, макар и само защото беше по-лесно да го достигна.

Властите – с тяхното неизмеримо невежество – не забелязаха това и аз, главозамаян от могъществото си, галопирах в кръг из дневната. Никога повече нямаше да ме изпратят в леглото – мен, Господаря на времето. Бях свободен. И така заспах на пода, след като най-последно видях залеза на 21 юни, лятното слънцестоене, най-дългия ден в годината. Когато се

ЛИЧНО ДОСИЕ

събудих, часовниците вкъщи отново бяха сверени по ръчния часовник на баща ми.

* * *

Ако днес някой си направи труда да настрои часовник, как ще знае на колко часа да го нагласи? Ако сте като повечето съвременни хора, ще го настроите по смартфона си. Ако обаче се вгледате внимателно в телефона си и се заровите дълбоко в настройките, накрая ще видите, че часът „се настройва автоматично“. Често телефонът ви безмълвно пита мрежата на доставчика на услугата: „Хей, знаеш ли колко е часът?“. Тази мрежа на свой ред пита по-голяма мрежа, която пита още по-голяма мрежа, и т.н., и преминавайки през многобройна поредица от кули и кабели, въпросът стига до един от истинските господари на времето – Времевия мрежов сървър, който се управлява или сверява с атомните часовници в Националния институт за стандарти и технологии в Съединените щати, Швейцарската федерална служба по метеорология и климатология и Националния институт за информационни и комуникационни технологии в Япония. Това дълго невидимо пътуване, извършено за частица от секундата, е причината да не виждате примигващи цифри 12:00 на екрана си всеки път, когато рестартирате телефона си.

Роден съм през 1983 г., в края на една епоха, в която хората сами настройваха часовниците си. През онази година Департаментът на отбраната на САЩ раздели на две вътрешната си система на взаимносвързани компютри и създаде една мрежа за използване от отбраната на страната, наречена MILNET, и друга за обикновените хора, наречена Интернет. Преди да изтече годината, нови правила определиха границите на това виртуално пространство и беше създадена Системата за имена на домейните, която използваме и до днес – .gov, .mil, .edu и разбира се, .com, – както и кодовете на страните, определени за останалия свят: .uk, .de, .fr, .sp, .ru и т.н. Моята страна (и аз) вече имахме предимство, надмошие. И все пак щяха да изминат още шест години, преди да бъде изобретена Световната мрежа (World Wide Web), и девет години, преди семейството ми да си купи компютър с модем, който може да се свърже с нея.

Разбира се, Интернет не е единствената мрежа. Техническата реалност е, че всеки ден се раждат нови мрежи в глобалните взаимносвър-

зани мрежи, които вие – и още три милиарда други хора, или горе-долу 42% от населението на света – използвате редовно. И все пак ще използвам термина в по-широкия му смисъл – в смисъл на всеобща световна мрежа от мрежи, която свързва повечето компютри в света един с друг чрез поредица от споделени протоколи.

Някои от вас може да се притеснят, че не различават „шипка сол“ от „протокол“, но всички ние ги използваме често. Представете си протоколите като езици за машини, общите правила, които следват, за да се разбират един с друг. Ако сте на моите години, може би си спомняте, че трябваше да пишем `http` в началото на адреса на уеб сайта в адресната лента на уеб браузъра. Това се отнася и за протокола за пренос на хипертекст – езика, който използвате за достъп до Световната мрежа, онази огромна колекция от предимно текстови, но и аудио, и видео уеб сайтове, като „Гугъл“, „Ютюб“ и „Фейсбук“. Всеки път, когато проверите имейла си, вие използвате език като IMAP (интернет протокол за достъп до съобщения), SMTP (интернет стандарт за пренос на електронна поща) или POP3 (протокол за извличане на получена електронна поща от имейл сървър върху клиентски компютър). Трансферът на файлове минава през интернет, използвайки FTP (протокол за пренос на файлове). А колкото до процедурата за настройване на часа на телефона ви, за която споменах, тези актуализации се получават чрез NTP (протокол за мрежово време).

Всичките тези протоколи са известни като приложни протоколи и съставляват едно семейство протоколи сред множеството, използвани онлайн. Например за да минат през интернет и да бъдат доставени до компютъра, лаптопа или телефона ви, данните в някой от тези приложни протоколи трябва първо да бъдат опаковани в специален протокол, както обикновената поща предпочита да изпраща писмата и колетите ви в стандартизирани по размери пликосе и кутии. Използва се TCP (мрежов протокол за управление на обмена на информация), наред с други приложения, за да създава връзки с други приложения, уеб сайтове и имейли и чрез тях да обменя данни в пакети. UDP (минималистичен транспортен протокол) се използва да предава по-чувствителни към закъснение приложения в реално време, като интернет телефония и излъчвания на живо.

Всяко изброяване на многопластовите функции на онова, което в

ЛИЧНО ДОСИЕ

детството ми се наричаше киберпространство, Мрежата, Инфобан и Информационна супермагистрала, е непълно, но в общи линии е следното: тези протоколи ни дадоха средство да дигитализираме и да качим в интернет почти всичко, което не ядем, не пием, не обличаме или в което не живеем. Интернет стана толкова неразделна част от живота ни, колкото въздуха, през който минава много от трафика му. И както ни се напомняше на всички – всеки път информационните канали в нашите социални медии ни предупреждават за пост, който ни описва в компрометираща светлина, – да дигитализираме нещо означава да го запишем във формат, който ще трае вечно.

Ето какво ме поразява, когато се замисля за своето детство, особено за онези първи девет години без интернет: нямам запис на всичко, което се случи тогава, и мога да разчитам само на паметта си. Данните не съществуват. Когато бях малък, „незабравимите изживявания“ все още не бяха заплашително буквално технологично описание, а пламенно метафорично описание на нещо важно: първите ми думи, първите ми стъпки, първото ми паднало зъбче, първото ми каране на велосипед.

Моето поколение беше последното в американската, а може би дори и в световната история, за което е вярно твърдението: последното недигитализирано поколение, чието детство не е в облака, а предимно затворено в аналогови формати, като написани на ръка дневници, моментални снимки с „Полароид“ и VHS касети – осезаеми и несвършени артефакти, които се повреждат с течение на времето и може да се изгубят безвъзвратно. В училище пишех на хартия с моливи и гумички, не на свързани в мрежа таблети, които регистрират ударите ми по клавиатурата. Порастването ми на височина не беше следено от „умни“ домашни технологии, а с резки, отбелязвани с нож в дървената рамка на вратата в дома, където израснах.

* * *

Живеехме в голяма стара къща от червени тухли, построена на малка морава, засенчена от дрянови дръвчета. През лятото моравата беше осеяна с белите цветове на магнолии, които криеха пластмасовите ми войничета, с които си играех на двора. Къщата имаше нетипично разположение: главният вход беше на втория етаж и до него се стигаше по

масивно тухлено стълбище. На този етаж се намираха кухнята, трапезарията и спалните и ние живеехме предимно там.

Над главния етаж беше прашният, пълен с паяжини таван, в който ни беше забранено да влизаме; бяхме го превърнали в склад, но майка ми твърдеше, че се обитава от катерички, а баща ми настояваше, че са вампири върколаци, които ще изядат всяко дете, достатъчно глупаво, за да се осмели да се качи там. Под главния етаж имаше що-годе прилично обзаведено мазе – нещо рядко в Северна Каролина, особено толкова близо до брега. Мазетата обикновено се наводняваха и нашето беше влажно през цялата година, въпреки че постоянно работеха обезвлажнител и потопяема помпа.

Когато се нанесохме там, разширихме задната част на главния етаж и я разделихме на перално помещение, баня, моята стая и дневна с телевизор и диван. От стаята си виждах кабинета през прозореца, вграден в първоначално външната стена на къщата. Този прозорец, който някога е гледал навън, сега гледаше навътре.

Почти през всичките години, които семейството ми прекара в къщата в Елизабет сити, тази стая беше моя. Както и прозорецът. Имаше завеса, но тя не осигуряваше достатъчно лично пространство. Откакто се помня, любимото ми занимание беше да дръпна завесата настрани и да надникна в кабинета. С други думи, откакто се помня, любимото ми занимание беше да шпионирам.

Шпионирах голямата си сестра Джесика – на нея ѝ разрешаваха да стои до късно и да гледа анимационните филми, за които аз все още бях твърде малък. Шпионирах майка си Уенди – тя седеше на дивана и сгъваше прането, докато гледаше вечерните новини. Но човекът, когото шпионирах най-много, беше баща ми Лон – или Лони, както го наричаха в Юга. Той си присвояваше кабинета в малките часове.

Баща ми работеше в Бреговата охрана, въпреки че навремето няхам ни най-малка представа какво означава това. Знаех, че понякога носи униформа, а друг път – не. Излизаше рано и се прибираще късно у дома, често с нови джаджи – калкулатор „Тексас Инструмънтс TI-30“, хронометър „Касио“ на връв за врата, тонколона за домашна стереоуредба. Някои ми показваше, а други криеше. Можете да се досетите от кои се интересувах повече.

Джаджата, от която се интересувах най-много, пристигна една вечер,

ЛИЧНО ДОСИЕ

точно след времето за лягане. Вече се унасях в дрямка, когато чух стъпки-те на баща ми в коридора. Седнах в леглото, дръпнах завесата настрани и се загледах. Той държеше някаква загадъчна кутия, голяма горе-долу колкото кутия за обувки. Извади предмета от бежов кашон, приличащ на бетонно блокче. От кутията се виеха дълги черни кабели като пипала-та на чудовище от морските дълбини в някой от кошмарите ми.

Бавно и методично – което донякъде беше дисциплинираният, инженерен начин, по който правеше всичко, и донякъде опит да не вдига шум – баща ми разплете кабелите. Опъна единия по вълнения килим, от задната страна на кутията до задната страна на телевизора. Включи другия в контакта на стената зад дивана.

Телевизорът изведнъж светна и лицето на баща ми също засия. Той обикновено сядаше вечер на дивана, пиеше газирани напитки „Сън Дроп“ и гледаше как хората на телевизора тичат из някакво поле, но този път беше различно. Само за миг осъзнах най-изумителното нещо през целия си, макар и кратък живот: *баща ми контролираше случващото се на екрана.*

Гледах Commodore 64 – една от първите домашни компютърни системи на пазара.

Разбира се, тогава нямах представа какво е компютър, още по-малко какво прави баща ми на него – играе или работи. Той се усмихваше и изглежда, се забавляваше, но освен това се беше посветил на случващото се на екрана също толкова напрегнато, колкото се съсредоточаваше върху всяка механична задача в къщата. Знаех само едно: каквото и да правеше татко, исках да го правя и аз.

След това, винаги когато баща ми влезеше в кабинета и отвореше бежовата кутия, аз сядах в леглото, дръпвах завесата и шпионирах приключенията му. Една вечер екранът показва падаща топка и греда в дъното. Татко трябваше да премести хоризонтално гредата, за да удари топката, да я насочи и да събори стена от разноцветни тухли (Arkanoïd). Друга вечер той седеше пред екран с разноцветни тухли с различна форма. Те постоянно падаха и в това време татко ги местеше и въртеше, за да ги нареди в идеални редици, които тутакси изчезваха („Тетрис“). Аз обаче бях искрено озадачен какво прави той – забавлява ли се, или това е част от работата му, – когато една вечер надникнах през прозореца и го видях, че лети.

Баща ми – който винаги с удоволствие ми показваше истинските хеликоптери от военновъздушната база на Бреговата охрана, когато прелитаха покрай къщата ни – сега управляваше собствен хеликоптер пред очите ми, тук, в дневната ни. Излетя от малка база с мъничко развяващо се американско знаме, отпрати се в черното нощно небе, пълно с блещукащи звезди, и после веднага се разби на земята. Татко нададе лек вик, който заглуши моя, но точно когато си помислих, че забавлението е свършило, той се върна в малката база с мъничкото знаме и отново излетя.

Играта се наричаше „Чоплифтър!“ и удивителният знак не беше само част от името ѝ, но и част от изживяването да я играеш. „Чоплифтър!“ беше вълнуваща. Гледах как хеликоптерът излита всеки път, извисява се над плоска пустинна луна, стреля и по него стрелят вражески самолети и танкове. Хеликоптерът продължаваше да се приземява и да излита, докато баща ми се опитваше да спаси проблясваща тълпа хора и да ги пренесе на безопасно място. Това беше начинът, по който мислех за татко, когато бях съвсем малък: той беше герой.

Когато малкият хеликоптер кацна за първи път непокътнат и натоварен с миниатюрни хора, от дивана се разнесе доста силен радостен възглас. Баща ми вдигна глава и погледна през прозореца, за да провери дали не ме е събудил, и се взря право в очите ми.

Хвърлих се в леглото и се завих презглава; лежах, без да помръдвам, когато тежките стъпки на татко се приближиха до стаята ми.

Той почука на прозореца.

– Отдавна трябваше да си заспал, приятелче. Още ли си буден?

Затаих дъх. Баща ми ненадейно отвори прозореца, протегна ръце в стаята ми, взе ме с одеялото и ме пренесе в кабинета. Всичко се случи много бързо и краката ми изобщо не докоснаха килима.

Преди да се усетя, вече седях на коленете на татко и бях негов помощник-пилот. Бях твърде малък и развълнуван, за да осъзная, че джойстикът, който ми даде, не е включен. Най-важното беше, че летях заедно с баща си.

За автора

Едуард Сноудън е роден в Елизабет сити, Северна Каролина, и израства в сянката на Форт Мийд. Системен инженер по образование, той работи като държавен служител в Централното разузнавателно управление и след това на договор с Агенцията за национална сигурност. Сноудън получава множество награди за дейността си в служба на обществото, сред които наградата „Райт Лайвлихуд“ (Награда за правилен начин на живот), германската награда „Разобличител“, наградата „Риденур“ в категорията „За истината“ и медал за храброст „Карл фон Осиецки“ от Международната федерация по правата на човека. В момента Сноудън е председател на Управителния съвет на директорите на фондация „Свобода на печата“.